

Dobrobiti slikovnice za dječji jezični razvoj

Mutabdžić, Katarina

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:049406>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-15**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)



SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Katarina Mutabdžić

DOBROBITI SLIKOVNICE ZA DJEČJI JEZIČNI RAZVOJ

Diplomski rad

Zagreb, srpanj 2024

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
Zagreb

DIPLOMSKI RAD

KANDIDAT: Katarina Mutabdžić

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Dobrobiti slikovnice za dječji jezični razvoj

MENTOR: doc. dr. sc. Jelena Vignjević

Sadržaj:

1. Uvod.....	1
2. GOVORNO-JEZIČNI RAZVOJ DJECE.....	3
2.1. Razvoj govora kod djeteta u dobi od 1. do 2. godine	4
2.2. Razvoj govora kod djeteta u dobi od 2. do 3. godine.....	5
2.3. Razvoj govora kod djeteta u dobi od 3. do 4. godine.....	5
2.4. Razvoj govora kod djeteta u dobi od 4. do 5. godine.....	5
2.5. Razvoj govora kod djeteta u dobi od 5. do 6. godine.....	6
2.6. Razvoj govora kod djeteta u dobi od 6. do 7. godine.....	6
2.7. Poticanje razvoja govora kod djece.....	7
3. SLIKOVNICA I NJEZINA POTICAJNOST ZA DJEČJI JEZIČNI RAZVOJ.....	8
3.1. Kvalitetna slikovnica.....	9
3.2. Uloga ilustracija u slikovnicama.....	11
3.3. Vrste slikovnica.....	12
3.4. Funkcije slikovnica.....	14
4. MOGUĆNOSTI UPORABE SLIKOVNICE U POTICANJU DJEČJEGA JEZIČNOGA RAZVOJA I ULOGA ODGOJITELJA U TOM PROCESU.....	16
4.1. Dijaloško čitanje slikovnice.....	17
4.2. Uloga odrasloga u poticanju razvoja govora uporabom slikovnice	19
4.3. Metodičke aktivnosti kao poticaji na razvoj govora kod djece uporabom slikovnice	20
4.3.1. Aktivnost pod nazivom „Naša mala knjižnica“	22
4.3.2. Aktivnost pod nazivom „Slikovnica iz vrećice“	23
4.3.3. Aktivnost pod nazivom „Slikovnica na putu“	25
6. Zaključak.....	28
Literatura.....	30
Popis slika.....	32

Sažetak

Ovaj rad govori o važnosti govora, jezika i komunikacije za zdravo odrastanje i za suživot s drugima, o razvoju govora kod djece, o slikovnici kao mediju koji može biti vrlo poticajan za dječji jezični i ukupni razvoj te, naposljetku, o mogućnostima uporabe slikovnice u ranom i predškolskom odgoju djece, u dječjim vrtićima. Budući da djeca dolaze na svijet s urođenom željom za komunikacijom, odgojitelj kao i odrasli koji ih okružuju, trebaju stvoriti poticajno okruženje kako bi se komunikacija mogla ostvariti. Dijete je spremno za usvajanje jezika i ono to i čini na razne načine, uz pomoć osoba koje ga okružuju. Jedan od načina poticanja govorno-jezičnog razvoja jest i čitanje slikovnica. Kako bi slikovnica imala poticajnu ulogu za dječji jezični razvoj, potrebno je birati kvalitetne slikovnice primjerene dobi, mogućnostima kao i interesima djeteta. Osim tekstu u slikovnicama veliku pozornost treba obratiti na ilustracije koje slikom pričaju priču i stvaraju ozračje priče. Zajedničkom čitanju slikovnice treba posvetiti posebnu važnost jer je učinkovito i kvalitetno čitanje oblik aktivnog poučavanja koje se odvija na određeni način i mijenja tijekom djetetova odrastanja. Poticajno dijaloško čitanje ima oblik opuštenog razgovora u kojem se čitanje i razgovor izmjenjuju u određenim fazama koje se odnose na slike koje dijete pokazuje, a tijekom vremena razgovor postaje bogatiji i kompleksniji. Uz slikovnice djeca razvijaju govor, bogate vokabular upoznavanjem novih riječi i obogaćuju spoznaju. Kroz problemske slikovnice mogu se upoznati s raznim događajima, emocijama ili postupcima osoba koje ih mogu potaknuti na razmišljanje ili zaključivanje. Pri čitanju svake slikovnice, a posebno kad je riječ o problemskoj slikovnici, potrebno je s djetetom razgovarati o pročitanom.

Na temelju provedenih aktivnosti, može se reći da slikovnice sa sobom nose brojne dobrobiti te mogu biti izvrstan poticaj za razvoj jezika i govora kod djece.

Ključne riječi: čitanje, dijete, jezični razvoj, slikovnica.

Summary

This paper discusses the importance of speech, language, and communication for healthy development and coexistence with others, the development of speech in children, the picture book as a medium that can be very stimulating for children's language and overall development, and finally, the possibilities of using picture books in early and preschool education in kindergartens. Since children come into the world with an innate desire for communication, educators and the adults who surround them need to create a stimulating environment for communication to occur. A child is ready to acquire language and does so in various ways with the help of the people around them. One way to encourage speech and language development is by reading picture books. For a picture book to play a stimulating role in a child's language development, it is necessary to choose quality picture books that are appropriate for the child's age, abilities, and interests. In addition to the text, special attention should be paid to the illustrations, which tell the story through images and create the atmosphere of the story. Joint reading of picture books should be given special importance because effective and quality reading is a form of active teaching that takes place in a certain way and changes as the child grows. Stimulating dialogic reading takes the form of a relaxed conversation in which reading and conversation alternate at certain stages related to the pictures the child shows, and over time, the conversation becomes richer and more complex. Through picture books, children develop speech, enrich their vocabulary by learning new words, and enhance their understanding. Through problem-based picture books, they can become familiar with various events, emotions, or actions of people that can encourage them to think or draw conclusions. When reading each picture book, especially when it comes to a problem-based picture book, it is necessary to talk with the child about what has been read.

Based on the conducted activities, it can be said that picture books bring numerous benefits and can be an excellent stimulus for the development of language and speech in children.

Key words: children, language development, picture book, reading

1. UVOD

„Razvoj dječjeg govora je veoma složen i suptilan proces koji se odvija pod utjecajem mnoštva različitih čimbenika. Govor je socijalni fenomen i njegov razvoj moguć je isključivo u uvjetima ljudskog okruženja. Obitelj je najbliže i najprirodnije okruženje djeteta i zato ima najveću ulogu u procesu dječjeg razvoja, uključujući i razvoj govora“ (Posokhova, 1999).

Petrović-Sočo (1997) napominje: „Dijete uči govor – govoreći u interakciji i komunikaciji s odraslima s kojima je uspostavilo socio-emocionalnu vezu. Tijekom zajedničkih praktičnih aktivnosti koje odrasli prate govorom, dijete postupno razumije verbalne poruke i uči se i samo izražavati u tom kodu“. Autorica Petrović-Sočo također navodi da jedan od načina interakcije djeteta i odrasloga može biti čitanje slikovnica, u kojima su tekst i slika združeni auditivni i vizualni znak koji šalju poruku o nekom zbivanju (sadržaju). U današnjem suvremenom svijetu sve više se teži vizualnom komuniciranju, tako da slikovnica već u najranijoj dobi postaje medij uz pomoću kojeg se dijete razvija.

Slikovnice su serije slika koje mogu ali ne moraju biti tematski povezane te su prilagođene spoznajnim mogućnostima djece. Kako bi djeca rane dobi mogla spoznati sadržaj slikovnice, koji je predstavljen tekstom i slikom, potreban im je poticaj i podrška odrasle osobe s kojima su uspostavila socio-emocionalnu vezu. Posokhova (1999) govori da slikovnica kod djeteta ima spoznajnu, iskustvenu, odgojnu i estetsku, ali i zabavnu funkciju, te predstavlja određeni uvod u likovnu umjetnost koja prati umjetnost govorenja i pisanja. Djeca kroz slikovnicu razvijaju svoj spoznajni svijet, govor, bogate fond riječi, zadovoljavaju potrebu za upoznavanjem novoga. Slikovnice su djeci i zabavne.

Autorica Posokhova (1999) posebno ističe ulogu slikovnice u poticanju dječjega govornoga razvoja. Kada je dijete izloženo slušanju različitih kvaliteta govora, dobiva mogućnost razvijanja vlastitoga govora i kreativnoga govornog izražavanja. Takav oblik iskustva dijete stječe slušanjem bajki i priča nakon čega slijede kreativne jezične igre u kojima se može smisleno izraziti. Pritom je govorni uzor najvažnija značajka jer djeca traže u odraslima model i oponašaju ih. Zbog toga bi odrasli trebali biti svjesni odgovornosti i obraćati pozornost na svoje izražavanje. Poželjno je dijete poticati na govor, ali umjereno i razumno, putem igre.

Posokhova (1999) također navodi da su odgojno-obrazovne ustanove, kao i velika većina društva, uvidjeli dobrobiti koje slikovnica predstavlja za odgoj i obrazovanje djece predškolske dobi. Kako bi kvalitetna slikovnica našla put do djeteta, odgojitelj mora poznavati kriterije pomoću kojih može procijeniti njezine odgojno-obrazovne vrijednosti, odnosno poticajno djelovanje na djetetov razvoj. Putem dijaložkog čitanja kvalitetne slikovnice odgojitelj pomaže djetetu da bolje razumije sebe i da sazna o svijetu koji ga okružuje. Pritom odgojitelj potiče dijete na opisivanje i prepričavanje zbivanja u vrtiću ili obitelji. Putem dijaložkog čitanja u odgojnoj skupini, djeca imaju mogućnost stvaranja novih znanja, jačanja prijateljstva te izmjenu iskustava ili mišljenja. Takvim odgojiteljevim radom, ostvaruje se socijalno-iskustvena uloga slikovnice, koja osim navedenih sa sobom nosi još i brojne druge dobrobiti za dijete. Slikovnica za odgojitelja predstavlja jedan od temeljnih alata za rad pomoću kojeg može potaknuti sve aspekte djetetova razvoja, a ujedno i razvijati kod djece ljubav prema čitanju i knjizi.

Kroz metodičke aktivnosti koje su provedene u svrhu ovog rada, željelo se prikazati koliko slikovnica može biti kvalitetan alat u radu odgojitelja kao i zabavno i poučno sredstvo putem kojeg se može poticati razvoj govora kod djece. Provedene aktivnosti pratile su interese, potrebe i mogućnosti djece kako bi se maksimalno mogao poticati njihov razvoj. S toga je provedeni projekt bio potaknut interesom djece gdje su objedinjene mnoge funkcije koje nam slikovnica nudi dok su kroz aktivnosti izrade samostalne slikovnice, djeca dobila mogućnost da na zabavan i poučan način sami budu kreatori svojih slikovnica.

2. GOVORNO-JEZIČNI RAZVOJ DJECE I MOGUĆNOSTI NJEGOVA POTICANJA

Apel i Masterson (2004) ističu da se velika većina dojenčadi rađa željna i spremna na usvajanje jezika. Starc, Čudina-Obradović, Pleša, Profaca i Letica (2004) ističu da dijete na svijet dolazi s urođenim sposobnostima za učenje jezika i da svako zdravo dijete ima mogućnost da usvoji glasove bilo kojeg jezika. Odnosno, želja za komuniciranjem djeci je urođena kao i sposobnost za ovladavanjem njime.

Rano djetinjstvo temelj je za govorno-jezični razvoj, koji se kod većine djece odvija na sličan način. Osim urođenih sposobnosti i osobitosti sama djeteta, prilikom razmatranja razvoja jezika kod djece treba uzeti u obzir i obiteljske, kulturne i jezične okolnosti kao čimbenike koji utječu na razvoj govora i njegov napredak, a neovisni su o djetetu. Govor se definira kao:

„Prirodna sposobnost čovjeka da se sporazumijeva, šalje i vraća misli i poruke pomoću artikuliranih glasova koji oblikuju riječi i rečenice.“¹

Riječi su osnovni simboli ljudskoga govora, a kako bi neka poruka stigla od pošiljatelja do primatelja, oni se moraju koristiti istim jezičnim kodom.

Spencer (2011) navodi da djeca započinju s govornim razvojem još i prije rođenja, a osjetljivim se govornim razdobljem smatra period do puberteta. Ističe da je navedena osjetljivost povezana sa živčanim sustavom i njegovim sazrijevanjem, a posebno promjenama koje se događaju u mozgu, kao što je istodobno povećanje moždane mase i moždane kore te broja veza živčanih stanica i pojedinim regijama mozga. Pritom je vrlo bitno da dijete u tom periodu ima prikladne socijalne poticaje jer na taj način dolazi do aktiviranja njegovih urođenih sposobnosti. Odnosno, kako ističu Starc i sur. (2004):

„U periodu od 2. do 12. godine života, mozak ima najbolje mogućnosti za fleksibilnu organizaciju kognitivnih funkcija, osobito onih koje su povezane s govorom. Nakon tog perioda, ta fleksibilnost mozgovne reorganizacije postupno opada. Razvoj govora teče u nekoliko vidova (aspekata): glasovni (fonološki) razvoj, razvoj gramatike, razvoj komunikacije, razvoj znanja o govoru (metalingvistička svijest).“

¹ Hrvatski jezični portal. URL: https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=ffZuXRQ%3D

Razvoj govora uobičajeno se dijeliti u dva osnovna razdoblja: predverbalno i verbalno razdoblje. Predverbalnim razdobljem smatra se period od djetetova rođenja do prve smislene riječi dok se verbalnim razdobljem smatra period od prve smislene riječi ili rečenice do automatizacije govora oko desete godine. Starc i sur. (2004) također ističu da se kod dojenčeta počinje spontano javljati produkcija jednostavnih glasovnih zvukova koji su neodređeni ali ipak artikulacijski jasniji i ovaj period se smatra početkom faze gukanja. Za razliku od dotadašnjega glasanja, gukanje se povezuje s osjećajem zadovoljstva, urođeno je i prepoznaje se kod sve djece neovisno o kulturi ili rasi kojoj pripadaju. Ubrzo dojenče počinje spajati glasove i slogove, čime, oko 6. mjeseca, započinje faza slogovanja. U dobi od 9 do 10 mjeseci dojenče sve više ponavlja glasove materinskog jezika, dok ostali glasovi nestaju. Za govornu artikulaciju potrebna su pluća, grlo, nos, usta, usne i jezik. Prve riječi nastaju između 12. i 18. mjeseca, odnosno prema nekim autorima između 10. i 15. mjeseca.

„Potkraj 2. godine dijete oblikuje svoju prvu rečenicu, najčešće od dvije riječi. Riječi kojima se dijete koristi u toj elementarnoj rečenici ključne su za poruku koju daje. Sve druge “nebitne” riječi dijete izostavlja te govor slični telegrafskoj poruci, pa se i zove telegrafski govor“ (Starc i sur., 2004).

Posokhova (2008) napominje da svako dijete posjeduje aktivni i pasivni fond riječi gdje aktivni pokriva riječi koje djeca s razumijevanjem koriste u svom govoru dok pasivni pokriva riječi koje dijete ne upotrebljuje u svom govoru ali poznaje njihovo značenje, odnosno razumije ih.

2.1. Razvoj govora kod djeteta u dobi od 1. do 2. godine

Starc i sur. (2004) ističu da dijete krajem 2. godine počinje smisljeno povezivati dvije riječi, a s vremenom iskaz postupno raste na više riječi. Karakteristična je za taj period uporaba imenica i glagola dok prijedlozi i veznici izostaju, kao i slaganje u rodu, broju i padežu, tako da govor slični telegrafskoj poruci, te se i naziva telegrafski govor. Dijete svoje prve rečenice ne slaže slučajno nego je to slaganje zapravo odraz njegova razumijevanja sintakse gdje ono isprva o sebi govori u trećem licu i slaže rečenice koristeći dvije imenice i glagole. Krajem 2. godine dijete u svom govoru počinje koristiti zamjenice ali ne potpuno pravilno. Autorica Posokhova (2008) napominje da su kod djeteta s navršene dvije godine života u uporabi rečenice koje se

sastoje od dvije do tri riječi te da u tom periodu dijete puno više razumije nego što može izraziti riječima.

2.2. Razvoj govora kod djeteta u dobi od 2. do 3. godine

Prema Largo (2013) djeca u dobi od dvije godine gotovo ne upotrebljavaju pridjeve dok glagole koriste samo u osnovnome, nekonjugiranom obliku. Tijekom treće godine počinju prvi puta koristiti zamjenice „moj“ i „meni“, a kad govore o sebi najčešće koriste svoje osobno ime. U ovom periodu izgovor većine djece je dosta nejasan i često se događa da samo roditelji mogu razumjeti dijete. Autori Andrešić, Benc Štuks, Gugo Crevar, Ivanković, Mance, Mesec i Tambić (2010) navode da djeca urednoga govornog-jezičnog razvoja u ovoj dobi imaju u uporabi rečenice koje se sastoje od 2 do 3 riječi, da počinju koristiti prošlo i buduće vrijeme, slušati kratke priče, listaju slikovnice i imenuju slike te su sposobna uključiti se u kratki dijalog.

2.3. Razvoj govora kod djeteta u dobi od 3. do 4. Godine

Andrešić i sur. (2010) navode da djeca u ovoj dobi koriste rečenice od 3 do 4 riječi, postavljaju pitanja, pričaju kratke priče i komentiraju događaje. U ovom periodu znaju svoje ime, godine i spol te odgovaraju na uputu koja uključuje tri radnje dok s četiri godine prepoznaju osnovne boje, svoj govor prilagođavaju dobi sugovornika, uključuju se u dulji dijalog te igraju igru uloga. Kako navodi Largo (2013), dijete između treće i četvrte godine života, počinje kategorizirati pojmove, pridružujući jedan drugome na temelju određenih svojstava. Tako pojmovi „dijete“, „sestra“ ili „brat“ pripadaju kategoriji „djeca“ dok „roditelji“, „baka“ ili „djed“ kategoriji odrasli. U ovom periodu se događa da djeca miješaju maštu i realnost ali mogu razumjeti pojmove jučer i danas te vrlo često glasno najavljuju planirane radnje.

2.4. Razvoj govora kod djeteta u dobi od 4. do 5. godine

Autori Strac i sur. (2004) navode da je djetetova peta godina života obilježena iznenednim razvojem rječnika, kada dijete koristi sve glasove i tečno govori, dok se gramatika skoro uopće ne razlikuje od odraslih. Dijete postavlja mnoga pitanja vezana za prostor i vrijeme, uzrok kao i posljedicu, ali i značenje mnogih riječi, propituje o značenju apstraktnih riječi te se koristi njima. Govor postaje sve razumljiviji, dijete počinje razmišljati o onome o čemu će govoriti, govori o prošlim događajima, razumije složene, duže rečenice te je u stanju predvidjeti što će se zatim dogoditi. U ovom periodu dijete jako voli da mu se čitaju i pričaju priče koje ono poslije može glumiti s prijateljima, voli se igrati riječima, a neke šale u stanju je puno puta prepričavati.

2.5. Razvoj govora kod djeteta u dobi od 5. do 6. Godine

Ovaj period autori Starc i sur. (2004) smatraju dobom ubrzanog spoznavanja kada djeca postavljaju veliki broj pitanja i počinju nesmetano komunicirati kako s članovima obitelji tako i sa stranim osobama. Sposobni su prepričavati priče uz navođenje glavnih događaja i detalja, a u igri dodjeljuju uloge, verbalno planiraju igru, razgovaraju o igri, pri čemu im je pričanje jednako važno kao i igra. Počinje period dramatizacija priča gdje je govor djeteta povezan s njegovim potrebama ili aktivnostima, uglavnom dominira situacijski govor, ali se javlja i kontekstni govor, odnosno dijete počinje govoriti o onome što radi ili želi raditi, a ne samo o onome što neposredno zapaža. Prema Andrešić i sur. (2013) izgovor svih glasova kod djece ove dobi trebao bi biti korektan, imaju razvijen koncept jučer, sutra, ujutro, navečer, uviđaju odnose uzroka i posljedice te se javlja interes za slova i knjige. Također u ovoj dobi djeca počinju prepoznavati i imenovati brojke i slova te mogu izdvojiti prvi glas u riječi.

2.6. Razvoj govora kod djeteta u dobi od 6. do 7. godine

Prema Andrešić i sur. (2013), djeca se u ovoj dobi koriste složenim rečeničnim strukturama, usvajaju apstraktne pojmove, imenuju dane u tjednu te zapravo govor potpuno prilagođavaju

socijanim situacijama. U stanju su voditi duge razgovore, kontrolirati glasnoću i volumen, usvajati fonološku svjesnost (slušnu analizu i sintezu), što znači da su u stanju izdvojiti prvi i zadnji glas u riječima, rastaviti riječ na glasove, spojiti glasove u smislenu riječ, počinju poznavati slova te započinju s pisanjem. Starc i sur. (2004) navode da djeca ove dobi tijekom igranja provode dogovore i planove s drugima, rješava konfliktne situacije, sudjeluje u razgovorima, pokazuju interes za dramatizaciju lutkama ili glumu nekih junaka, počinju se koristiti izrazima uljudnosti te znaju kako primjereno pozdraviti.

2.7. Poticanje razvoja govora kod djece

Posokhova (1999) naglašava da djeca napreduju velikom brzinom i fizički i mentalno i da je zbog toga vrlo važno da se u svakoj fazi ispravno stimulira njihov razvoj. Kako bi se to moglo postići, potrebno je pozorno pratiti što je i kada djetetu potrebno i što mu je zanimljivo. Navedeni oblik stimulacije najbolje ostvaruju roditelji jer oni najbolje poznaju dijete i njegove potrebe.

„Veliki ruski psiholog Lev Vigotsky je formulirao ključni zakon stimulacije dječjeg razvoja. Prema tom zakonu, poduka je pokretna sila psihičkog razvoja, s tim da poduka i razvoj nisu jedno te isto. Poduka stvara zonu najbližeg razvoja, odnosno u djetetu pokreće unutarnje razvojne procese“ (Posokhova, 1999).

Nadalje, autorica Posokhove (1999) navodi da se prema Vigotskom zona najbližeg razvoja odnosi na razmak koji se nalazi između stvarnoga i mogućega razvoja djeteta, odnosno između onoga čime je ovladalo ili čime bi uz primjerenu stimulaciju zapravo bilo u stanju ovladati. Potrebno je uzeti u obzir da je govor povezan s intelektom, memorijom, pažnjom i percepcijom i da poticanje pojedinačne funkcije, kao što je govor, treba obavljati u skladu s poticanjem svih ostalih psihičkih funkcija. Spomenuta autorica ističe i da je govor najmlađa od svih ljudskih funkcija, a ukoliko je funkcija mlađa, ona je osjetljivija na vanjske okolnosti i na odstupanja u radu nekih drugih psihičkih funkcija koje su starije. Vasta, Haith i Miller (1995) napominju da poticanje odnosno podupiranje govora može imati različite oblike, kao što je roditeljevo komentiranje onoga što dijete radi, ukazivanje govorom djetetu na neku situaciju, postavljanje pitanja kao što su „što“, „gdje“ i „tko“. Autori smatraju da pitanja podupiru mišljenje, stalnu uporabu jezika i komunikacijsku interakciju.

3. SLIKOVNICA I NJEZINA POTICAJNOST ZA DJEČJI JEZIČNI RAZVOJ

Autorica Posokhova (1999) ističe da djetetu treba čitati što više te pratiti čitanje razgledavanjem slikovnice. Preporučljivo je birati djeci razumljive slikovnice koje sadrže jasne slike kako bi dijete na temelju ponuđenih slika samostalno slagalo priču. Pri zajedničkom čitanju dijete ne treba biti samo pasivni slušač nego je poželjno povremeno prekinuti čitanje i upitati dijete za mišljenje ili mu ponuditi da samo nastavi dalje ili da smisli završetak priče prema želji. Također se preporuča djetetu objasniti svaku nepoznatu riječ. Zalar, Kovač-Prugovečki, Zalar (2009) tvrde:

„Slikovnica je prva knjiga u djetetovu životu. To je čudesni prijelaz iz situacijskog konteksta u kojemu se dijete nalazi od jutra do mraka – u carstvu simbola koje „izriču“ crteži i slova u svom tajanstvenom odnosu.“

Zalar i sur. (2009) također smatraju da slikovnice služe kao pomoć djetetu kako bi otkrilo svijet i medij pisane riječi, kako bi razvijalo svoj spoznajni svijet, emocije, govor i obogatilo vokabular te ujedno i zadovoljilo potrebu za upoznavanjem nečega novoga. Slikovnice pokazuju djetetu odnose među ljudima, pomažu da razvija sposobnost pamćenja, predočavaju mu neke pojave koje dijete nije susrelo kao i tehnička ili druga postignuća. Čitanjem slikovnice kod djeteta se razvija navika i potreba za uporabom knjiga te se razvijaju umjetničke sposobnosti, što je vrlo bitno jer se na taj način omogućuje i djeci najranije dobi da se susreću sa slikama koje se inače mogu vidjeti samo u muzejima ili galerijama.

Slikovnica pripada umjetnosti koja se ne izražava samo riječima nego kombinacijom likovnog i verbalnog. Prema Petrović-Sočo (1997) slikovnica je serija slika koje mogu ali ne moraju biti tematski povezane te su prilagođene mogućnostima djece, ponajprije su u funkciji predstavljanja stvarnosti a nakon toga, kada su djeca ovladala porukama iz vizualnog koda, otkrivanju onoga što je u stvarnom svijetu nedokučivo.

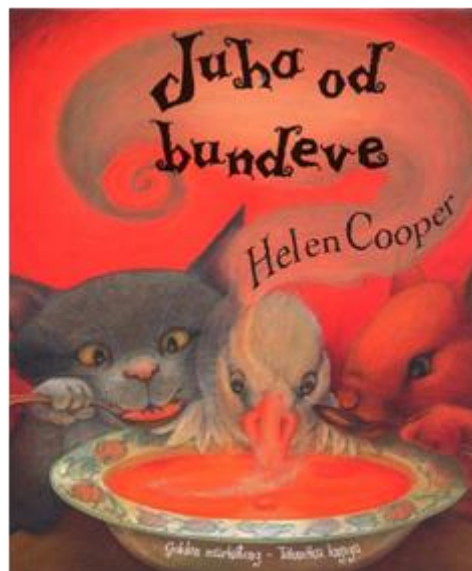
3.1. Kvalitetna slikovnica

Prema autorici Čudina-Obradović (1995), u današnje vrijeme slikovnice se mogu kupiti posvuda te se uvelike razlikuju prema cijeni i još više prema kvaliteti. Česta je među slikovnicama prisutnost kiča, što znači da obiluju šarenilom, ali ne posjeduju prave estetske vrijednosti, a autori slikovnica često su nepoznati. U takvim slikovnicama, koje više nalikuju šablonama, likovi su uglavnom isti, ilustracije nemaštovite, a tekstovi jezično loši te se ne smatraju dobrim štivom ni za samostalno razgledavanje slika ni za zajedničko čitanje djeteta i odrasle osobe. Čudina-Obradović (1995) tvrdi da su kvalitetne slikovnice:

„Slikovnice čiji je tekst napisao pisac za djecu a ilustracije potpisao slikar, lako se prepoznaje po bogatom i maštovitom likovnom sadržaju koji uvlači dijete u novi svijet i sili ga na otkrivanje novih likovnih doživljaja. Jezik je takvih slikovnice dobar i lijep, daje kratku i jednostavnu poruku, smisao i zaključak.“

Autorica Čudina-Obradović (1995) navodi da ilustracije u slikovnicama, koje su namijenjene djeci mlađoj od tri godine, trebaju prikazivati jedan vrlo jednostavan veliki predmet koji će sadržavati primarne boje. Takvim pristupom, dijete će s vremenom pokazivati interes za složenije oblike i već oko 5. godine početi će istraživati slike ili crteže s puno elemenata kao i međusobno povezane odnose likova. Pri odabiru slikovnice, kvaliteta treba biti primarna jer će samo kvalitetno napisana i umjetnički osmišljena slikovnica, imati pozitivno djelovanje na djetetov kako govor tako i misaoni razvoj. Kvalitetnom slikovnicom smatra se ona koja je temom primjerena dobi djeteta, estetski privlačna, sadrži edukativnu vrijednost, kao i realne ilustracije i slike pojmova, te ima jasan i zanimljiv tekst koji je pisan dovoljno velikim slovima da dijete vizualno može povezati slovo s glasom. Slikovnica bi trebala uvijek biti u skladu s trenutačnim interesima i potrebama djeteta. Stričević (2006) ističe da bi tekst u slikovnicama uvijek trebao biti prilagođen djetetovoj sposobnosti razumijevanja poruke koju prenosi, pisan pravilnim i jasnim jezikom te zanimljiv i smislen dok bi ilustracije trebale sadržavati skladne boje koje su realne u pojašnjavanju pojmova a maštovite u obogaćivanju doživljaja. Autorica također ističe da bi slikovnica trebala biti izvana čvrsta i bez oštih dijelova, posebno za djecu u prvim godinama života koja često predmete istražuju stavljajući ih u usta. Prema Velički (2020) glavni su kriteriji za procjenu dobre slikovnice: estetski (likovni i književni), pedagoški odnosno metodički i etički kriterij. Tekst kvalitetne slikovnice mora biti prilagođen sposobnosti djeteta u razumijevanju poruke koju prenosi, treba biti

smislen, zanimljiv, razumljiv djetetu te jezično ispravan jer se slikovnica smatra odgojnim sredstvom. Autorica ističe pedagoške principe koji odlikuju kvalitetnu slikovnicu a koji polaze od poznatog ka nepoznatom, od jednostavnog ka složenom, zatim povezivanje govornog i pisanog jezika, poticanje sposobnosti uživljanja u različite situacije, maštovitost, poticanje na stvaralaštvo kao i motivaciju za samostalno čitanje. Etički kriteriji za procjenu kvalitetne slikovnice odnose se na usmjeravanje k idealima istine dobrote i ljepote, stvarnim vrijednostima i stavovima koje uključuju razvijanje empatije. Na slici 1 donosi se primjer naslovnice kvalitetne slikovnice.



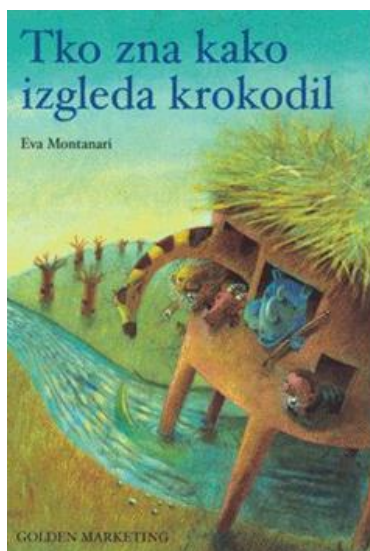
Slika 1. Naslovnica Slikovnice *Juha od bundeve*

3.2. Uloga ilustracija u slikovnicama

Balić-Šimrak i Narančić Kovač (2011) smatraju ilustracije u slikovnicama važnima jer se uz njih može razvijati likovno stvaralaštvo te poticati smisao za estetiku kod djece. Za pristup ilustracijama, autori navode nekoliko ilustracijskih stilova, kao što je apstraktni, stripovski, ekspresionistički, impresionistički, folklorni, naivni, realistički, nadrealistički te romantičarski stil. Zalar i sur. (2009) smatraju da oni koji dobro poznaju dječju psihologiju znaju da djeca uglavnom „čitaju“ slike za vrijeme čitanja teksta odrasle osobe. Ilustracije u slikovnici usmjeravaju na ključni dio priče, a nerijetko njihova veličina ili boja povećava napetost koja kod djeteta održava pažnju.

„Ako su neke riječi teže za razumijevanje, slikovnica se može koristiti slikom i tekstom u sprezi (*Miševi i mačke naglavačke*). Zato je čitanje slikovnice prilika za razgovore, bilo na početku (dok se nagađa prema slici o čemu bi moglo biti riječi), tijekom čitanja, ili poslije“ (Zalar i sur., 2009).

Pojedine slikovnice svojim ilustracijama uspijevaju prikazati i vrijeme kada je priča ispričana. Ilustratori to uspijevaju koristeći se raznim tehnikama i stilovima. Za to je dobar primjer slikovnice *Tko zna kako izgleda krokodil* (slika 2) u kojoj autorica naslikane radove likova radi u stilu umjetnosti vremena kojemu pričom pripadaju. Na taj način djeca se mogu upoznati s različitim umjetničkim stilovima i kroz ilustracije zapravo otputovati u vrijeme u kojem je stil nastao. Spominju se kubizam, dadaizam, futurizam kao i apstraktno slikarstvo koje i samo ima poveznicu s dječjim crtežima. Navedena slikovnica također predstavlja za djecu starije predškolske dobi neposredno buduće vrijeme koje sa sobom donosi velike promjene, a to je polazak u školu, koju kućica na vodi zapravo i simbolizira, dok vanjsko okruženje predstavlja određene opasnosti koje svaki lik, kao i dijete, zamišlja na svoj način. Ovakva slikovnica je izazovna i za djecu i za odrasle koji bi trebali moći djeci objasniti nepoznate pojmove kako bi se ostvarila obrazovna funkcija slikovnice.



Slika 2. Naslovnica slikovnice *Tko zna kako izgleda krokodil*

3.3. Vrste slikovnice

Slikovnice se mogu razvrstati prema različitim kriterijima, kao što slika 3. prikazuje. Majhut i Zalar (2008) napravili su široku podjelu osvrnuvši se pritom na oblik, strukturu izlaganja, sadržaj, likovnu tehniku i sudjelovanje recipijenta. Po obliku slikovnice dijele na *leporello*, *pop-up*, slikovnica igračka, nepoderiva te multimedijaska slikovnica koja osim slike i teksta sadrži zvuk. Također navode sve veću pojavu elektroničkih slikovnica koje podrazumijevaju primjenu suvremenih tehnologija kako pri izradi tako i pri uporabi. S obzirom na strukturu, autori slikovnice dijele na narativne i tematske, dok prema sadržaju slikovnice mogu biti vrlo raznolike, a najviše su zastupljene teme životinja, abecede, svakodnevnog života pa do fantastike. Tehnike koje se koriste za oblikovanje likovne dimenzije mogu biti fotografske, lutkarske, slikovnice stvarnih dječjih crteža, crteža umjetnika, strip-slikovnice kao i interaktivne slikovnice. Što se tiče sudjelovanja recipijenata, postoje slikovnice koje dijete samostalno koristi kao i one za koje je potrebno sudjelovanje roditelja pri korištenju. Prema Majhut i Zalar (2008) u današnje vrijeme vrlo su popularne problemske slikovnice. Tematika problemskih slikovnica vrlo je raznolika, od načina obavljanja kulturno-higijenskih navika, preko emocija pa do gubitka voljenih osoba. Kako malo dijete uvijek na neki svoj način interpretira pojedinu problemsku situaciju, uvijek je potrebno s djetetom o tome razgovarati, a

problemska slikovnica u nekim situacijama može biti korisna. Kvalitetna problemska slikovnica ne samo da opisuje svakodnevne probleme nego djetetu omogućuje i uvid u pristup problemu, kao i njegovo prihvaćanje i rješavanje. Zalar i sur. (2009) navode da se do danas teoretičari nisu ujedinili oko pitanja što čini pravu problemsku slikovnicu. Dio teoretičara smatra da je to slikovnica koja iznosi probleme bez ponuđenog rješenja, dok drugi smatraju da je to slikovnica koja iznosi neku situaciju u kojoj se netko može zateći. Takav oblik slikovnice nudi mogućnost za razne interpretacije i učenje kako se ponašati u određenim situacijama. Treća skupina teoretičara nije usmjerena na način rješavanja problema, već na način kako se problem predstavlja onome tko čita. Ti autori smatraju da je pritom zapravo najbitnije kako slika i tekst međusobno dišu jer upravo njihov suodnos određuje hoće li neka slikovnica biti problemska ili ne.



Slika 3. Vrste slikovnice (prema Zalar i Majhut, 2008)

3.4. Funkcije slikovnica

Prema Čačko (2000) slikovnica sadrži nekoliko funkcija za djecu koje se podudaraju s odgojnim potrebama predškolske dobi. Osnovne funkcije koje autor smatra važnima su informacijsko-odgojna, spoznajna, iskustvena, estetska te zabavna funkcija. Kroz informacijsko-odgojna funkciju dijete dobiva odgovore na razna pitanja o svijetu, stvarima ili pojavama, shvaća da je knjiga izvor znanja te uči postupno razvijati svoje mišljenje. Spoznajna funkcija pomaže djetetu da provjerava svoje spoznaje o stvarima, pojavama ili odnosima te na taj način dobiva povratnu informaciju da su njegove spoznaje i iskustva ispravni. Kroz iskustvenu funkciju dijete se može upoznati s informacijama o životu prijašnjih generacija te na taj način raditi usporedbu sa sadašnjim načinom života. Estetska funkcija kod djeteta razvija emocije i osjećaj za ljepotu te znatno utječe na ukus. Kako bi dijete s lakoćom usvojilo znanje, mora postojati i zabavna funkcija koju Čačko (2000) smatra jednako važnom kao i ostale funkcije te navodi da se djecu ne smije siliti kako se knjiga ne bi učinila odbojnom ili dosadnom. Autorica Čudina-Obradović (1995) navodi i govorno-jezičnu funkciju slikovnice koja potiče razvoj fonemske i fonološke svjesnosti, morfološki i sintaktički razvoj, bogaćenje vokabulara te razvoj predčitačkih vještina. Objedinjene funkcije koje prema Čačko (2000) i Čudina-Obradović (1995) kvalitetna slikovnica treba ispunjavati, prikazane su slikom 4.



Slika 4. Funkcije slikovnice

4. MOGUĆNOSTI UPORABE SLIKOVNICE U POTICANJU DJEČJEGA JEZIČNOGA RAZVOJA I ULOGA ODGOJITELJA U TOM PROCESU

Za razvoj predčitačkih vještina vrlo je poželjno da odrasli čitaju djeci. Slikovnice su namijenjene djeci, ali predviđene su za zajedničko čitanje odgojitelja ili roditelja i djeteta. Prilikom čitanja slikovnice djetetu treba omogućiti da samo gleda slike, prati i lista a odgojitelj da mu povremeno prstom pokaže koju riječ čita. Atmosfera treba biti ugodna, a glas odgojitelja smiren i opušten. Također je poželjno djeci postavljati poticajna pitanja kroz koja oni postaju aktivni sudionici u čitanju slikovnice a ne samo slušači.

Autorica Čudina-Obradović (1995) navodi važnost zajedničkog čitanja djece i odraslih osoba, kao i fizičkog kontakta koji se pritom ostvaruje, ako je riječ o djetetu bliskoj osobi, npr. kad dijete odraslom sjedi u krilu razvijajući tako osjećaj topline i međusobne povezanosti. Na taj način djetetu se pruža mogućnost samostalnoga gledanja slikovnice, praćenja tijeka priče kroz stranice, gledajući pritom slike. Odrasla osoba djetetu povremeno treba pokazati što čita, odnosno gdje piše riječ koju izgovara. Nadalje autorica (isto) napominje da djeca vole i uživaju u ponavljanjima jednih te istih priča, a neke dijelove znaju i napamet. Prvo treba početi čitati slikovnice koje imaju jasne slike i jednostavan sadržaj, u kojima nema puno likova (jedan ili dva). Odgojitelj ili odrasla osoba treba stvoriti ugodnu atmosferu i pritom biti smirena i opuštena. Ukoliko odgojitelj čita mirnim glasom i pritom zagrlji dijete, ono će osjećati ugodu zajedničke aktivnosti čitanja za koju će željeti da traje što duže. Nasuprot tomu, ako dijete osjeća napetost odrasle osobe, a aktivnost čitanja samo kao obavljanje dužnosti, neće uživati u njoj i vjerojatno će je željeti prekinuti. Kako navode Turza-Bogdan i Cvikić (2023), kvalitetna komunikacija između djeteta i odgojitelja nastaje kada odgojitelj osmišljava razna pitanja koja se ne mogu prepoznati putem ilustracija ili se ne spominju u tekstu slikovnice. Ta pitanja trebaju biti poticajna na način da razvijaju djetetovu maštu putem kojih će dijete i odgojitelj zajednički stvarati novi smisao koji ne mora i ne treba pratiti napisani tekst. Prema navedenim autoricama, bitno je da odgojitelj razvije osjetljivost za djetetovu inicijativu interesa na kojima se gradi priča, komunikacija i značenje. Ovakvim pristupom odgojitelj prihvaća slobodu i potiče samostalnost djeteta da upravlja vlastitim učenjem na koje nam ukazuju i kurikulska načela kao što su fleksibilnost i otvorenost.

Zajedničkim čitanjem slikovnice kod djeteta se potiče govorno-jezični razvoj, ali i razvoj ljubavi prema knjizi. Velički (2009) ističe da je za dijete važno posredovano iskustvo jezika koje može dobiti isključivo putem osjetila sluha, što znači da djetetu treba omogućiti slušanje različitih kvaliteta govora. Takvu vrstom iskustva dijete može steći slušanjem priča, bajki ili poezija, nakon kojih treba osmisliti kreativne jezične igre u kojima bi dijete imalo mogućnost izražavanja smislenosti. Ovakvim pristupom razvija se i prenosi kultura koja je dio govora kao i književnost koja se upravo temelji na jeziku.

4.1. Dijaloško čitanje slikovnice

„Svakodnevno dijaloško čitanje (najmanje četiri puta tjedno) što su ga provodili roditelji dvogodišnjaka ili odgojitelji u vrtićima iz nepoticajne okoline, znatno je poboljšalo razvoj govora i to već nakon četiri tjedna redovnog provođenja“ (Čudina-Obradović, 1995, prema Arnold i sur., 1994).

Autorice Turza-Bogdan i Cvikić (2023), oslanjajući se na literaturu, poticajno čitanje definiraju kao zajedničko čitanje slikovnica djeteta i odrasle osobe, koje se prema vrsti komunikacije naziva i interaktivno, dijaloško čitanje. Putem interaktivnog, dijaloškog čitanja dijete uči rukovanje knjigom odnosno listanje i promatranje ilustracija koje prikazuju određene sadržaje dok tiskane riječi nadopunjuju slike. Čudina-Obradović(1995) smatra da dijaloško čitanje mogu primjenjivati odgojitelji u svom dodatnom radu s djecom koja dolaze iz nepoticajne okoline što se može odnositi i na individualni ali i na rad u parovima ili manjim grupama. Nadalje, autorica navodi da je za poticajno dijaloško čitanje vrlo bitno da odgojitelj ili odrasla osoba preuzme aktivnu ulogu koja se odnosi na polagano vođenje djeteta ka tome da rabi složenije riječi na način da traži od djeteta imenovanje stvari ili biće kao i svojstava i funkcija pa sve do govora koji će biti bogatiji i duži. Kako bi se stupanj složenosti povisio, odgojitelj treba tražiti iskaze od nekoliko riječi a s vremenom i samostalno djetetovo opisivanje slike ili sadržaja.

„Odrasli i dijete čitaju slikovnicu tako da dijete sjedi odraslom u krilu i da oboje istodobno gledaju slike i tekst. Odrasli je svojim ponašanjem, vedrinom i komentarima pripremio dijete na čitanje kao na veselu međusobnu komunikaciju o nečem novom i zanimljivom ili već znanom i poznato ugodnom“ (Čudina-Obradović, 1995).

Nadalje, autorica Čudina-Obradović (1995) navodi da postoji nekoliko oblika komunikacije koji su osobito poticajni za dijete a sastoje se od jednostavne i složene razine. Jednostavna razina odnosi se na postavljanje poticajnih pitanja, obogaćivanje i ponavljanje odgovora, pomaganje u smislu odraslog kao modela dobrog odgovora, pohvale i hrabrenje djeteta, uvažavanje djetetova mišljenja te vedrina i šala koji moraju biti prisutni u dijaloškom čitanju. Složena razina sastoji se postavljanja pitanja slobodnog odgovora, proširenje djetetova izričaja i također vedrina i šala kao i u jednostavnoj razini. Prema Turza-Bogdan i Cvikić (2023) jezik književnoga teksta djeluje na dijete i otvara određene slike koje će ono htjeti izraziti putem raznih osjetila i na različite načine, a uloga je odgojitelja da omogući raznovrsno izražavanje pokretom, plesom, glumom, glazbom ili likovnim stvaralaštvom, doživljenim kroz slikovnicu.

Vasta i sur. (1995) smatraju da čitanjem slikovnica roditelji imaju mogućnost podupirati učenje jezika kod svoje djece. Autori navode korelacijska istraživanja (Crain-Thoreson i Dale, 1992; DeBaryshe, 1993; Swison, 1985; Wells, 1985 sve prema Vasta i sur., 1995) koja su više puta potvrdila da djeca kojoj se od ranije dobi češće čita, ranije i razvijaju svoje jezične vještine. U istraživanjima je korišten eksperimentalni pristup gdje je jedna skupina majki bila uvježbana u korištenju metode dijaloškog čitanja, pri čemu su djecu poticale da pričaju umjesto da samo slušaju čitanje odrasloga, dok je druga – kontrolna skupina majki – bila podučena o vrijednostima čitanja slikovnice, ali one nisu provodile dijaloško čitanje. Na kraju prvog mjeseca, djeca s kojima su majke koristile pristup dijaloškog čitanja pokazala su značajno bolje rezultate.

4.2. Uloga odrasloga u poticanju razvoja govora uporabom slikovnice

Velički (2009) napominje da govor, kako bi uopće mogao biti ostvaren, mora biti nekome upućen, a zatim i prihvaćen. Pri usvajanju govora djece rane dobi, vrlo je važna socijalna povratna informacija, odnosno dijete prati reakciju okoline. Takvim načinom dijete uči govor, govoreći, ali i slušajući druge, dok je pritom vanjski utjecaj jači od unutarnjeg. Nadalje, autorica navodi da djeca bogate rječnik oponašajući govor svoje okoline, stvarajući pritom svoje vlastite konstrukcije, što u konačnici znači da su određeno iskustvo, poticajna okolina i oponašanje zapravo preduvjet za razvoj govora kod djece. Autorica Petrović-Sočo (1997) ističe da je za uspostavljanje kvalitetne komunikacije između djeteta i odgojitelja bitno

uspostaviti socio-emocionalnu vezu koja se razvija u svakodnevnim aktivnostima. Ukoliko odgojitelj uobičajene, svakodnevne situacije prati odgovarajućim govornim izrazom, pomaže djetetu da postupno razumije govor odgojitelja u komunikaciji i interakciji s njim. Kako bi se mogla uspostaviti verbalna komunikacija s djetetom i razumjeti njegov govor, odgojitelj svakodnevno organizira različite poticajne aktivnosti kao što su pričanje priča, razgledavanje ili zajedničko čitanje slikovnica do lutkarskih dramatizacija ili igara scenskim lutkama. Autorica Čudina-Obradović (1997) napominje:

„Komunikacija između odraslog i djeteta odvija se u kontekstu praktične aktivnosti, a aktivnost zajedničkog razgledavanje slikovnice jedna je od njih. Dijete se sa slikovnicom, kao vizualnim medijem, susreće vrlo rano i ona je jedno od područja uspostavljanja i razvoja komunikacije između odgojitelja i djeteta te s toga može uvelike utjecati na razvoj govora djeteta“

Prema Turza-Bogdan i Cvikić (2023), djeca moraju imati mogućnost govorenja odnosno raspravljanja ili postavljanja pitanja za vrijeme čitanja slikovnice od strane odrasle osobe te smatraju da se takvim pristupom djeluje na razvoj vještina koje u školskoj dobi olakšavaju čitanje i pisanje odnosno kognitivne sposobnosti i fonološku svjesnost. Pri odabiru slikovnice, odgojitelj treba uzeti u obzir djetetov izbor, ali može i ponuditi djetetu slikovnicu prema svom izboru tako što će pronaći što spontaniji način pozivanja djeteta na zajedničko čitanje. Mlađa djeca češće traže da im se čitaju već poznate, pročitane slikovnice, dok će djeca s pet ili šest godine poželjeti da im se čita nova slikovnica. Uzimajući u obzir sadržaj i dijete, čitanje slikovnice svaki puta bit će drugačije. Ukoliko se u vrtiću njeguje kvalitetna kultura, u centru čitanja ili predčitačkom centru, djeci će biti dostupne razne slikovnice koje će moći odabrati prema svom interesu i samostalno listati, oponašajući često načine čitanja odgojitelja. Autorice smatraju da su upravo ovakve situacije pokazatelji rane pismenosti kada dijete postaje svjesno da knjiga ukazuje na neki sadržaj koji je zanimljiv.

Čudina-Obradović (1995) navodi da su mnoga istraživanja pokazala da redovito čitanje djetetu može utjecati na poboljšanje njegova govornog razvoja. Pritom se ne misli na čitanje gdje je odgojitelj čitač, a dijete samo pasivni slušač. Djelotvorno zajedničko čitanje djeteta i odgojitelja ili druge odrasle osobe može postati oblik aktivnog poučavanja ako se odvija na kvalitetan način. Mala djeca često komentiraju ono što im je pročitano, ali nisu još u stanju prepričati događaj koji se dogodio u pročitanoj priči. Kako bi potaknuli razvoj dječjih pripovjednih (narativnih) vještina, odgojitelji ili roditelji trebaju čitanje prilagođavati postojećim govornim mogućnostima djeteta, a dijaloško čitanje, koje nalikuje na razgovor u

kojem se izmjenjuju faze čitanja s fazama razgovora o slikama, najbolji je način za to. S vremenom i razgovor i pripovijedanje postaju sve kompleksniji i bogatiji. Putem načela poticajnog čitanja djetetu, navodi se (isto) da je korisnije da dijete aktivno sudjeluje nego da pasivno sluša. Što znači da je poželjnije djetetu postavljati potpitanja nego od njega tražiti da mirno sluša. Kako bi potaknuo djetetov govor, odgojitelj koristiti više riječi nego što tekst sadržava, a to čini putem objašnjenja te navodeći primjere i pohvale upućene djetetu. Na taj način neizravno zahtjeva od djeteta veću samostalnost kao i kompleksnije oblike izražavanja.

4.3. Metodičke aktivnosti kao poticaji na razvoj govora kod djece uporabom slikovnice

Poticanje razvoja govora kao i svjesnosti o tekstu, kod djece predškolske dobi, odvija se svakodnevno, spontano, putem različitih planiranih i neplaniranih aktivnosti roditelja i djece ili odgojitelja i djece. Autorice Turza-Bogdan i Cvikić (2023) smatraju da djeca svjesnost o tekstu razvijaju u samim začecima pismenosti (izranjanjajuća pismenost), a kako bi se to dogodilo, okolina mora pružiti model i reagirati na djetetove upite o pisanom jeziku, čime se zapravo potkrepljuju djetetova razmišljanja o važnosti teksta. Autorice također navode da djeca koja su izložena pisanim materijalima nakon prve godine traže ponavljanje istih te ih zatim i sama počinju ponavljati, dok nakon druge godine počinju oponašati odrasle u načinima čitanja i pisanja. Autorice (isto) navode nekoliko korisnih i učinkovitih strategija za interaktivno čitanje s djecom. Neke od strategija odnose se na uključivanje djeteta u predviđanje daljnjih događaja u priči, zatim navode da je važno da djeca budu izložena literaturi koja je razvojno prikladna i visokokvalitetna, da se uzima u obzir emocionalni sadržaj literature, različitost pripovjednih vrsta, književnih forma, čitanje naglas kao i umetanje razgovora o rječniku. Autorice upućuju i na važnost korištenja hijerarhije, što znači da je potrebno kretati od jednostavnih prema složenim književnim vrstama, zatim, postupno povećavati duljinu priče, brojnost likova kao i mjesto i vrijeme radnje. Iskustva iz prakse pokazuju da dijete od tri godine ne može pratiti cijelu bajku npr. o Trnoružici te će nakon određenog vremena napustiti aktivnost. Korisnije je usredotočiti se na jednu stranicu, a rastom i razvojem djeteta produljivati tijek priče.

U daljnjem će tekstu biti prikazane izabrane aktivnosti poticanja dječjega jezičnoga razvoja uporabom slikovnice.

Planirane aktivnosti, kao poticaj za razvoj govora, provedene su u skupini „Pčelice“ u DV-u Grigor Vitez u Samoboru. Djeca su bila u 6. i 7. godini života. Budući da skupini dobro poznajem i da u ovoj pedagoškoj godini pojačano radimo na području govora, odabrala sam aktivnosti koje će djecu potaknuti na govor kroz prepričavanje i upoznavanje novih riječi. Kako bi zaokružila cijelu priču, a poznato je da fina motorika utječe na razvoj govora, dodala sam i likovni dio kojim će aktivnost biti potpuna.

Prve dvije aktivnosti vezane su za samostalnu izradu slikovnica ali na različite načine. Nazivaju se „Naša mala knjižnica“ i „Slikovnica iz vrećice“. Kada skupina zajednički izradi svoju slikovnicu, ona dobiva mjesto na polici, zajedno s ostalim slikovnicama. Na taj način djeca mogu uvijek nanovo listati i prepričavati svoju slikovnicu. Treća aktivnost je bila više na razini projekta, s naslovim „Slikovnica na putu“ gdje djeca određene slikovnice nose kući tijekom vikenda, a ponedjeljkom ih vraćaju te prepričavaju svoje doživljaje sa slikovnicom.

4.3.1. Aktivnost pod nazivom „Naša mala knjižnica“

Prva aktivnost odnosila se na dijaloško čitanje priče. Budući da je bio početak jeseni odlučila sam se za priču *Kako je suncokret izgubio lice?* Djeca su slušala priču koja traje nekoliko minuta. Nakon toga smo zajednički razgovarali o priči (dio po dio) gdje smo upoznali nekoliko novih riječi i prepričavali priču. Jedno je dijete reklo da bi baš voljelo vidjeti kako su vrapci suncokretu pojeli lice. Potaknuta tim, a budući i da je priča djeci bila zanimljiva, ponudila sam im da zajednički izradimo slikovnicu prema ovoj priči. Skupinu sam podijelila u nekoliko podskupina, gdje je svaka dobila zadatak da nacrtaju jedan dio priče. Nakon crtanja, djeca su bojicama obojala crteže, a zatim smo ih uvezali u jednu slikovnicu (slika broj 5). Djeca često samostalno ili u paru listaju i prepričavaju slikovnicu, pokazuju dio koji su oni nacrtali. Točno znaju koji dio je koje dijete nacrtalo i to im se jako sviđa. Kroz ovu aktivnost potaknula sam djecu na zajedničko, a nakon toga i na samostalno prepričavanje priče. Djeca su upoznala neke nepoznate riječi. Također su mogla naučiti da putem igre i vrlo jednostavno možemo izraditi svoju slikovnicu. Djeca su likovima dala izgled onako kako su ih zamislila. Moglo se uočiti i zajedništvo u likovnom radu kao i u kasnijem zajedničkom prepričavanju,

gdje su ponosno pokazivali dio koji su oni nacrtali ili netko iz skupine. Često su i roditeljima pri dolasku ponosno pokazivali našu slikovnicu. Ova aktivnost potvrđuje „cjelovit pristup pisanju“ koji autorice Turza-Bogdan i Cvikić (2023) smatraju važnim te ističu da je za razvoj rane pismenosti bitno stvaranje poticajne okoline gdje će dijete, kao u navedenoj aktivnosti, spontano nakon pročitane priče, imati potrebu i želju izraziti pismeno svoj doživljaj pročitano. Autorice također navode da je u ranoj pismenosti čitanje i pisanje zapravo nedjeljivo i povezano a kroz sazrijevanje djeteta razvijaju se i vještine putem kojih djeca postaju spremnija za raspoznavanje, razumijevanje i stvaranje riječi, glasova ili motiva u crtežu.



Slika 5. Slikovnica odgojne skupine „Pčelice“ – *Kako je suncokret izgubio lice?*

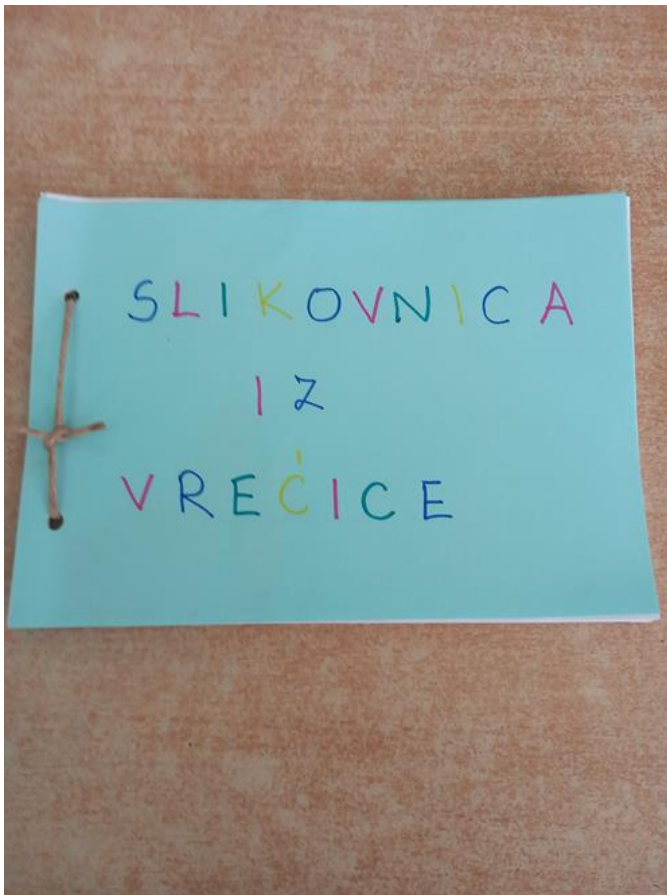
4.3.2. Aktivnost pod nazivom „Slikovnica iz vrećice“

Druga aktivnost „Slikovnica iz vrećice” odnosila se na izradu slikovnice na nešto drugačiji način. Djeca su dobila zadatak da svatko po želji iz skupine izabere jedan predmet i da ga stavi u zajedničku vrećicu. Nakon toga je svako dijete, ne gledajući, izvuklo jedan predmet. (slika broj 6). Sjedeći u krugu djeca su prvo predstavila izvučeni predmet, a zatim su krenula pričati priču tako da je svatko u priču uključio svoj predmet s nekoliko rečenica, naravno, nadovezujući se na predhodni dio priče. Nekima je bilo tešku uvrstiti neki predmet koji se nije baš u tom trenutku uklapao u priču, ali budući da je u pričama sve moguće, predmeti su nekim čudom postajali i čarobni tako da je priča postala jedinstvena. Kada su djeca ispričala priču, pokušala su sve prenijeti na papir gdje je svatko nacrtao svoj izvučeni predmet te smo radove uvezali u jednu slikovnicu (slika broj 7), koja je kao i prethodna dobila mjesto na polici sa slikovnicama. Promatrajući djecu moglo se uočiti da vrlo često uzimaju samostalno izrađene slikovnice, prepričavaju priču ili imenuju predmete na slici. Pritom također imenuju dijete koje ga je nacrtalo.

Kroz aktivnost sam nastojala potaknuti govor djece na načina da budu u opuštenoj atmosferi koja je jako bitna za slobodno izražavanje. Kad smo to postigli, kroz igru smo ispričali priču te ju prenijeli na papir, odnosno, stvorili smo slikovnicu naše skupine. Uz govor se nastojala poticati i grafomotorika, zajedništvo, sposobnost slušanja drugih, strpljenje kao i učenje novih riječi.



Slika 6. Izvlačenje predmeta iz vrećice



Slika 7. Slikovnica odgojne skupine "Pčelice" – *Slikovnica iz vrećice* (Peti Stantić, Velički, 2008)

4.3.3. Aktinost pod nazivom „Slikovnica na putu”

Treća aktivnost, pod nazivom „Slikovnica na putu”, zbog trajanja, veličine i načina pokretanja više je sličila na projekt. „Slikovnica na putu” ostvarivala se kao projekt, pokrenut iz jutarnjeg razgovora u krugu gdje su djeca iznosila svoja iskustva sa slikovnicama koje imaju kod kuće, s provođenjem vremena kod kuće, načinom provođenja vremena s roditeljima itd. Neka djeca su žalosno izjavila da nemaju slikovnice kod kuće niti da ikada čitaju s roditeljima. Potaknuta time, predložila sam djeci, da svaki petak jedno dijete nosi kući jednu vrećicu koja će sadržavati jednu slikovnicu, papir za crtanje i bojice (slika broj 8). Oduševljeno su svi prihvatili i nudili se da budu prvi. Kako se nitko ne bi osjećao izostavljen, na papiriće smo napisali imena te izvukli jedan papirić na kojem je pisalo ime djeteta koje nosi prvo slikovnicu doma. Dogovorili smo pravila za dalje – da svako dijete koje vrati slikovnicu, izvuče papirić s imenom sljedećeg djeteta koje će nositi slikovnicu kući. Ponedjeljkom bi dijete vraćalo slikovnicu i onda bi u krugu prepričalo svoje doživljaje sa slikovnicom (tko mu je čitao, koje slike je vidio) te bi ukratko prepričalo slikovnicu. Na posljetku bi pokazalo crtež koji je nacrtalo. Zatim bi zajednički pročitali slikovnicu gdje je dijete koje je nosilo slikovnicu, pokazivalo detalje ili listalo stranice, a ponekad i prepričalo cijelu stranicu slikovnice. Roditelji su bili obaviješteni o pokretanju projekta u našoj skupini te su zamoljeni za sudjelovanje. Slikovnice koje su djeca nosila kući nisu bile iste nego su pomno birane prema djetetovim sposobnostima, željama, strahovima i sl. Kako su djeca donosila crteže, tako sam ih uvezivala i u konačnici je nastala zbirka slika iz različitih slikovnica. Projekt je trajao 8 mjeseci.

Glavni cilj projekta bio je razvoj govora. Kroz isti sam nastojala potaknuti učenje novih ili ponavljanje poznatih riječi, prepričavanje, grofomotoriku, samopouzdanje, provođenje vremena s roditeljima i u konačnici naviku i ljubav prema knjigama. Smatram da je projekt vrlo uspješno obavljen a zbirku crteža smo kasnije posuđivali drugim skupinama kako bi gledali crteže raznih slikovnica.

Autorice Turza-Bogdan i Cvikić (2023) ističu da se jezične aktivnosti mogu provoditi kroz igru, ali i kao samostalne aktivnosti u kojim potičemo razvijanje gramatičkih elemenata, a isto tako mogu biti uklopljene u veću aktivnost poput čitanja priča ili slikovnica, izražavanja

doživljaja, razgovora, dramatizacije i sl. Također navode da se poticanje razumijevanja ne mora provoditi isključivo verbano nego može biti izraženo putem likovnog doživljaja, plesom ili glazbom, gdje je najbitnije da se djetetu omogući izražavanje doživljaja koje vodi do razumijevanja. Važna uloga odgojitelja u tome je da prepozna taj doživljaj i na njemu gradi daljnje razumijevanje npr. poticanjem djeteta na verbaliziranje crteža.



Slika 8. Slikovnica na putu

Kako bi potaknula razvoj govora kod djece, kao i ljubav prema slikovnicama, organizirala sam s djecom odlazak u knjižnicu gdje nam je knjižničarka pročitala jednu slikovnicu i gdje su djeca mogla vidjeti kako izgleda stvarna posudba knjiga kao i ponašanje u knjižnici.

Također smo u skupini imali i posjet djece iz osnovne škole pod nazivom „Veliki čitaju malima“ gdje su djeca viših razreda osnovne škole čitala malima slikovnicu. U našoj skupini je to bila *Životinjska abeceda* gdje su se djeca mogla upoznati s nešto drugačijim pristupom i načinom čitanja i razgovora.

6. ZAKLJUČAK

Razvoj govora složen je proces čiji napredak ovisi o mnogim različitim čimbenicima, a jedan od glavnih je okruženje. Djeca uče govor u komunikaciji i interakciji s odraslima s kojima su uspostavili socio-emocionalnu vezu. Brojni autori smatraju da je jedan od načina poticanja govora kod djece zajedničko čitanje slikovnice odrasle osobe i djeteta. Čitanje slikovnica ne samo da potiče razvoj govora kod djece nego razvija i spoznajni svijet, bogati fond riječi, razvija maštu i kreativnost te zadovoljava potrebu za upoznavanjem nečega novoga. Slikovnica bi po svom sadržaju i ilustracijama trebala biti prilagođena mogućnostima i interesu djeteta.

Na tržištu postoji mnogo slikovnica, no nisu sve kvalitetne te je zbog toga potrebno pažljivo birati one koje je napisao pisac za djecu i koje ilustracijama ukazuju na bogat i maštovit likovni sadržaj. Budući da ilustracije stvaraju cijelu atmosferu priče, slikovnice namijenjene djeci mlađoj od tri godine trebaju prikazivati velike i jednostavne predmete primarnih boja. Djeca s vremenom pokazuju interes za složenije oblike i boje, a oko pete godine, počinju se izražavati crtežima koji obiluju međusobno povezanim elementima i likovima. U današnje vrijeme vrlo su popularne problemske slikovnice, no pitanje je što zaista čini pravu problemsku slikovnicu. Između ostaloga, to je slikovnica bez ponuđenog rješenja ili pak ona koja iznosi neku problemsku situaciju u kojoj se svatko može naći. Problemske slikovnice u vrtiću mogu biti vrlo korisne za rješavanje problema poput agresivnosti ili neprihvatanja različitosti. Kroz zajedničko dijaloško čitanje, skupno ili u paru, odgojitelj može pozitivno utjecati na osvješćivanje, ali i zajedničko traženje rješenja za neku problemsku situaciju.

Istraživanja su pokazala da svakodnevno dijaloško čitanje dvogodišnjacima, koje provodi roditelj ili odgojitelj, znatno pridonosi poboljšanju razvoja govora. Za poticajno dijaloško čitanje slikovnica vrlo je bitno da odrasla osoba preuzme aktivnu ulogu koja se odnosi na polagano uvođenje djeteta i vodi ga k tome da se s vremenom počinje koristiti složenijim riječima i jezičnim konstrukcijama te samostalnim prepričavanjem ili završavanjem priče. Odrasla osoba može poticati dijete na govor uporabom poticajnih pitanja koja trebaju biti formulirana tako da ne iziskuju odgovore s da ili ne. Vrlo je korisno hrabrenje ili pohvaljivanje djeteta, kao i uvažavanje njegova mišljenja.

Za potrebe ovog rada u Dječjem vrtiću Grigor Vitez u Samoboru provedene su metodičke aktivnosti s ciljem poticanja razvoja dječjega govora. Proveden je projekt pod nazivom

„Slikovnica na putu“ koji je trajao 8 mjeseci, a u kojem je sudjelovalo 23 djece i korišteno je 19 različitih slikovnica. Cilj projekta bio je poticanje i praćenje razvoja govora djece uporabom slikovnice. Svaki je petak jedno dijete nosilo slikovnicu kući te je ponedjeljkom prepričavalo tko mu je čitao slikovnicu, što je nacrtao i o čemu slikovnica govori. Na kraju projekta svi su dječji crteži uvezani u jedan rad i ponuđeni djeci na polici sa slikovnicama u sobi dnevnog boravka odgojne skupine. Primijećeno je da su djeca samoinicijativno, samostalno ili u paru, uzimala uvezane radove i prema pojedinoj slici prepričavala slikovnicu. Putem aktivnosti „Naša mala knjižnica“ djeca su samoinicijativno, nakon pročitane priče, željela napraviti slikovnicu jer su htjela vidjeti slike, a priča je bila samo tekstno zapisana. Na taj način postali su i ilustratori i vrlo uspješno osmislili i prenijeli na papir svoja zamišljanja. Također se i aktivnost slikovnica iz vrećice odnosila na samostalnu izradu slikovnice na nešto drukčiji način koji je djeci bio vrlo zanimljiv, a gdje je svako dijete željeni predmet iz sobe stavilo u vrećicu te se nasumičnim izvlačenjem uvrštavao predmet, uz nekoliko rečenica, u priču. Nakon toga svatko je nacrtao izvučeni predmet, crteži su uvezani i nastala je slikopriča koja sama po sebi potiče dijete na govor.

Zaključno se može reći, kao što stručna literatura i potvrđuje, da odabirom kvalitetne slikovnice u kojoj su tekst i ilustracije u međusobnoj sinergiji te dijaloškim čitanjem, gdje su odrasla osoba i dijete aktivni sudionici, možemo pozitivno utjecati ne samo na razvoj govora nego i razvoj dječje mašte i kreativnosti, te s vremenom buditi kod djece ljubav prema knjigama i čitanju.

Literatura:

- Apel, K., Masterson, J. J. (2004). *Jezik od rođenja do šeste godine*. Lekenik: Ostvarenje d.o.o.
- Balić-Šimrak, A., Narančić Kovač, S. (2011). Likovni aspekti ilustracije u dječjim knjigama i slikovnicama. *Dijete, vrtić, obitelj*, 66, str. 10-12.
- Batinić, Š., Majhut, B. (2017). *Hrvatska slikovnica do 1945. godine*. Zagreb: Hrvatski školski muzej.
- Crnković, M., Težak, D. (2002.) *Povijest hrvatske dječje književnosti od početaka do 1955. godine*. Zagreb: Znanje.
- Čačko, P. (2000). *Slikovnica, njezina definicija i funkcija*. U R. Javor, Kakava je knjiga slikovnica. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
- Čudina-Obradović, M. (1995). *Igrom do čitanja: Igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja u djece od 3. do 10. godine*. Zagreb: Školska knjiga
- Largo H., Remo. *Sretno djetinjstvo- Odgoj i razvoj djeteta do četvrte godine života*. Zagreb: Mozaik knjiga d.o.o., 2013.
- Nikolajeva, M.(2003). *Verbal And Visual Literacy: The Role of Picturebooks in the Reading experience of Young Children*. U N. Hall, J. Larson i J. Marsh (Ur.), 51 *Handbook of Early Childhood Literacy* (str. 235-248). London- New Delhi: Thousands Oaks- Sage Publications
- Majhut, B. Zalar, D. (2008). *Slikovnica*. Hrvatska književna enciklopedija. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- Peti Stantić, A., Velički, V. (2008). *Jezične igre*. Zagreb: Alfa d.d.
- Petrović Sočo, B. (1997). *Dijete, odgajatelj i slikovnica*. Zagreb: Alineja
- Stričević, I., (2006.) *Čitajmo im od najranije dobi*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- Turza-Bogdan, T., Cvikić, L. (2023). *Dijete, jezik, pismenost*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu Učiteljski fakultet.
- Vasta,R., Haith, M. M i Miller, S. A. (1998). *Dječja psihologija*. Jastrebarsko : Naklada Slap
- Velički, V. (2020). Osvrt na slikovnicu „Koronko želi u vrtić i školu“, autora Ante Kolaka, Ivana Markića i Vesne Vlahov, Ko-ma, obrt za izdavanje knjiga, Zagreb.
- Velički, V. (2014). *Pričanje priča – stvaranje priča : Povratak izgubljenom govoru*. Zagreb: Alfa
- Velički, V. (2009). *Poticanje govora u kontekstu zadovoljenja dječjih potreba u suvremenom dječjem vrtiću*. *METODIKA: časopis za teoriju i praksu metodika u predškolskom odgoju, školskoj i visokoškolskoj izobrazbi*, (10. str. 80 – 91).
- Zalar, D., Boštjančić, M., Schlosser, V. (2008). *Slikovnica i dijete: Kritička i metodička bilježnica 1*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Zalar, D., Kovač-Prugovečki, S., Zalar, Z. (2009). *Slikovnica i dijete: Kritička i metodička bilježnica 2*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga

Popis slika:

Slika 1: Naslovnica slikovnice *Juha od bundeve*

Slika 2: Naslovnica slikovnice *Tko zna kako izgleda krokodil*

Slike 3: Vrste slikovnice (prema Zalar i Majhut, 2008)

Slika 4: Funkcije slikovnice

Slika 5: Slikovnica odgojne skupine „Pčelice“ – *Kako je suncokret izgubio lice?*

Slike 6: Izvlačenje predmeta iz vrećice

Slika 7: Slikovnica odgojne skupine “Pčelice” – *Slikovnica iz vrećice* (Peti Stantić, Velički, 2008)

Slika 8: *Slikovnica na putu*

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojega rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

Zahvaljujem mentorici doc. dr. sc. Jeleni Vignjević na stručnoj pomoći, sugestijama i susretljivosti tijekom izrade diplomskog rada.

Zahvaljujem se i svojoj obitelji na strpljenju i potpori tijekom studiranja.

(vlastoručni potpis studenta)